

1

Huilende mannen op hun werk

Het is het volwassen equivalent van bedplassen.

In de ongedefinieerde, uitgestrekte kantoortuin van de BBC was het begonnen als een stevig creatief meningsverschil met mijn baas over een documentaire die ze wilden dat ik ging maken, terwijl ik, heel pedant, vond dat het niet zou werken. (Ik zat er uiteraard volledig naast, en tot op de dag van vandaag hebben ze het nog over de torenhoge kijkcijfers die deze documentaire, uiteindelijk gemaakt door een minder tegendraadse programmamaker, heeft gehaald.)

Twee volwassenen in een felle discussie over een documentaire. Het dagelijkse gedoe waaruit televisie maken bestaat. Mijn baas begon steeds harder te praten. De toon werd persoonlijker (in de trant van: *wie dacht ik wel wie ik was?*); het typen overal in het kantoor veranderde in een zacht, onregelmatig getik, toen collectief was besloten dat dit wel eens interessant zou kunnen worden. Het stemvolume steeg, de toon veranderde – en er knapte iets in mij.

Terwijl ik voet bij stuk hield – *dit is echt een cynische film waar iedereen zo doorheen kijkt* – voelde ik achter in mijn keel een brok ontstaan.

Je weet niet waar je het over hebt.

Het begon te prikken achter mijn ogen.

Toetsenborden vielen stil.

Wie denk je eigenlijk wel dat je bent?

Jezus.

Zijn dat *tranen* die ik daar voel?

Voor mannen tranen is geen plaats op kantoor. Sterker nog, ik heb nog nooit een man op het werk zien huilen. In de loop der jaren heb ik wel minstens een half dozijn vrouwen richting wc zien rennen, vriendinnen achter ze aan, om even later terug te komen en meelevende knikjes en bemoedigende glimlachjes te ontvangen; licht bloeddoorlopen ogen, maar een ongeschonden status. Niks aan de hand.

Maar kan een man op zijn werk ongestraft in snikken uitbarsten? Hij komt daar misschien mee weg als hij zojuist te horen heeft gekregen dat zijn gehele familie (inclusief de hond) in een zinkgat is verdwenen. Of wanneer een arts hem heeft verteld dat hij nog maar tien minuten te leven heeft.

Terwijl ik mijn traanklieren dwong hun werk onmiddellijk te staken, veroorzaakte alleen al het idee dat ik in de brainstormruimte op de derde verdieping een traantje zou wegpinken, het soort blote schaamte dat ik sinds de zomer van 1983 niet meer had gevoeld, toen ik tijdens een padvindingskamp midden in de nacht de sluiting van de tent niet open kreeg en ik dodelijk vernederd gedwongen was de inhoud van mijn blaas in mijn slaapzak te legen, terwijl de andere jongens nog sliepen.

Maar ik was geen achtjarige meer die in een tentje zat opgesloten. Ik was een journalist die undercover in Noord-Ierland had gewerkt, zich onder demonstrerende fascistische skinheads had begeven en Jamaicaanse drugsdealers van betrokkenheid bij moord had beschuldigd. Ik was een man uit Manchester die nog steeds het coole loopje van Liam Gallagher probeerde te imiteren. Ik was twee keer in mijn leven door uitsmijters op mijn gezicht geslagen en had erom gelachen. En nu stond ik daadwerkelijk op het punt van huilen in het bijzijn van meer dan vijftig collega's die niet eens meer de schijn ophiielden dat ze nog naar hun scherm keken.

Een man huilt niet op kantoor. In het besef dat ik waarschijnlijk nog maar één opmerking van een dijkdoorbraak was verwijderd, zocht ik wanhopig naar de Manchesterse bink in mezelf.

Mijn rug op.

En ik beende op een zwaar overdreven, bijna aapachtige manier naar buiten om uit een gebietste sigaret wat testosteron naar binnen te zuigen.

Nog steeds huiver ik bij de gedachte aan wat had kunnen gebeuren als ik die dag niet net op tijd de ejectknop voor Mannen uit het Noorden had ingedrukt. Zou er nog steeds op personeelsfeestjes over worden gefluisterd? Over die keer dat Tim eigenhandig zijn ballen had verwijderd en ze keurig op een hoopje naast het witte brainstormbord had achtergelaten?

Man in transitie

Nu ik, nog steeds met gêne, terugdenk aan dit incident, vraag ik me af of dat moment op een of andere manier iets zegt over de lastige balanceract die het man-zijn van nu is. Als we met forensische blik de plaats delict aanschouwen, zou ik willen opmerken dat het veelzeggend genoeg plaatsvond op het werk, dat tegenwoordig een te grote, en daardoor schadelijke invloed heeft op ons gevoel van eigenwaarde en onze identiteit. Dat de omgeving een kantoortuin was – sowieso een onnatuurlijke bron van ontmannelijking die ontregelend werkt op onze vecht- of vluchthormonen. Dat ons werk zich tegenwoordig voornamelijk in ons hoofd afspeelt, zonder de bevredigende fysieke inspanningen waar je lekker van gaat zweten en waarmee je iets tastbaars tot stand brengt. Ik zou afdalen in mijn eigen geest en nagaan wat in die periode mijn grootste probleem was – slaapgebrek, stress om een relatie (of het ontbreken daarvan), frustratie vanwege de kloof tussen mijn verwachtingen van het leven en de realiteit. En aangezien ik meestal grondig te werk ga, zou ik met een krijtje het feit omcirkelen dat de baas die zo naar me schreeuwde een vrouw was. Zou er, op een bepaald niveau, iets extra ontmannends – of emotie-opwekkends – kunnen zijn geweest aan het feit dat de uitbrander afkomstig was van een vrouwelijke chef? En als we voorzichtig de arena van de politieke correctheid verlaten ten-

einde een cliché tegen het licht te houden: het was inderdaad zo'n vrouwelijke chef met haar op de tanden.

Een onbenullig incident, dat gelukkig niet in tranen is geëindigd, maar wel iets zegt over de staat van de moderne man in brede zin. Het is ondenkbaar dat mijn vader, die een tiener werd in de Tweede Wereldoorlog, wegens een beetje mot op zijn werk zijn tranen had moeten bedwingen. En ook zijn vader, die nog in de Eerste Wereldoorlog had gevochten, had waarschijnlijk betere dingen om van slag van te raken.

Je hoeft maar een of twee generaties terug te gaan in de tijd en je belandt in een volstrekt onherkenbare mannenwereld. Slechts drie jaar voor de geboorte van mijn vader kregen in Groot-Brittannië vrouwen vanaf eenentwintig jaar kiesrecht. Zijn vader leefde in een tijd waarin vrouwen niet eens beroepen als politicus, advocaat, accountant of veearts mochten uitoefenen. Mijn overgrootvader was geboren in een tijd waarin getrouwde vrouwen geen eigen bezittingen mochten hebben. En al mijn voorouders leefden in een tijd waarin carrières voor het leven waren en de positie van de man thuis en in de samenleving stevig vastlag. Tienduizenden jaren van solide mannelijke zekerheid en dominantie sinds de tijd dat we en masse agrariërs werden (blijkbaar waren we op het gebied van man-vrouwverhoudingen heel politiek correct toen we nog jagers/verzamelaars waren), zijn in luttele decennia verdampt.

En terecht. De enorme vooruitgang die is geboekt op het gebied van gelijkheid wat betreft geslacht, seksuele voorkeur en ras, is samen met de 24-uursapotheek een van onze grootste wapenfeiten. Honderd jaar geleden had je weliswaar zeeën van mannelijke zekerheid, maar ook rassenscheiding in de vs, gevangengezette homo's in Australië en uitgestrekte krottenwijken overal in Engeland. We zijn van ver gekomen (al is een Ku Klux Klan-afdeling die zwarte en homoseksuele 'wizards' zegt toe te laten niet echt de soort gelijkheid die je wilt).¹

Vergeef het ons mannen wanneer we soms wat minder zeker van onszelf zijn. Niet alleen vanwege de relatief abrupt verander-

de relatie tussen man en vrouw (na tienduizend jaar lang onze voetjes in onze comfortabele dominante sloffen te hebben gestoken), maar ook vanwege andere ingrijpende sociale veranderingen, die op zowel mannen als vrouwen invloed hebben. De stortvloed aan media die onze hersens volplempen met onhaalbare verwachtingen. De alomtegenwoordigheid van technologie in ons leven. Werk dat meer van onze tijd en onze gemoedsrust eist dan ooit, maar steeds minder zekerheid biedt. Weinig duidelijke antwoorden van gevestigde religies. We leven langer: huwelijk en monogamie waren iets totaal anders toen we gemiddeld vijfenvierzig jaar oud werden. En we hebben een verpletterende keuzevrijheid op elk gebied.

In vijf minuten gedachteloos swipen op Tinder zie ik meer ongetrouwde vrouwen dan mijn overgrootvader zijn hele leven lang in zijn dorp had kunnen zien. En we kunnen er alleen maar naar gissen wat tien minuten surfen op YouPorn zou hebben gedaan voor de seksuele bevrediging van deze serieus ogende, sepiakleurige man die was uitgehuwelijkt aan zijn deftig ogende nicht.

Wat tijdens alle grote maatschappelijke omwentelingen niet is veranderd, zijn wij natuurlijk. Wij, mannen. Ons lijf heeft zich sinds de tijd van de holbewoners nauwelijks verder ontwikkeld. De synapsen en hormonen die ons beschermden tegen de leeuwen die over de prairies zwierven, functioneren nog precies hetzelfde. Maar ons lijf houdt geen gelijke tred met onze manier van leven. De hormonen die door ons lichaam gierden om ons te waarschuwen voor die leeuw die op ons afkwam, komen nu vrij wanneer een onvriendelijk mailtje in onze inbox ploft; en ze blijven vrijkomen nadat het doel – onze alertheid verhogen – allang bereikt is. Vechten, vluchten of *reply all*?

Zijn we doorgeschoot in onze ontwikkeling? Is onze levenswijze – onze geavanceerde, kapitalistische, westerse manier van leven – de beste manier om man te zijn? Zijn we echt gemaakt om dagelijks naar kantoor te gaan, gebogen aan een bureau te zitten, eindeloos te streven naar meer status en geld, en terug te keren naar onze in principe monogame partner thuis, nadat we het

moderne mijnenveld van dating en de giftige geestvervuiling van porno hebben overleefd en tussendoor ons hoofd hebben laten vollopen met zoveel zinloze micro-informatie uit de apparaten waaraan we verbonden zijn, dat we ons brein geen moment de rust hebben gegund om even na te denken over de ongemakkelijke vraag waar het in dit leven nou om draait, of om ons af te vragen of we de bizarre, eeuwenoude religieuze rituelen, die de mens uitstekend leken te dienen sinds hij op rotswanden begon te tekenen, niet iets te enthousiast met de vuilnisman hebben meegegeven?

Zijn we Man Zero geworden? Een testosteron-arme dieetversie van wat we zouden moeten zijn? Of is het nieuwste recept – ondanks alle gebreken – het beste tot nog toe?

Man Zero is een subtielere, minder voorspelbare variant op de vorige mannensmaakjes, een variatie op het haantjesgedrag van het New Laddism uit de jaren negentig en de vale vochtinbrengende glans van de metroseksueel. We zijn kritische consumenten geworden en bepalen zelf de ingrediënten. In onze vriendinnen en vrouwelijke collega's ontdekken we positieve trekjes die we wel leuk vinden staan. Plunderde de metroseksueel nog de toiletas van zijn vriendin leeg, tegenwoordig rommelt hij in de laatjes van haar emoties en jat daaruit het felbegeerde vermogen te vertellen wat er in hem omgaat.

(Het werkt uiteraard twee kanten op. Om maar even van dat andere gore frisdrankje te lenen: doe met een blinddoek om de Pepsi Gendertest. Wie kan nog zeggen welk gedrag, thuis of op het werk, van een man of van een vrouw is?)

Nauwkeurig bestuderen we het leven van onze voorvaders – hun waarden, wat hen al dan niet gelukkig maakte – en vragen ons af wat we moeten koesteren of weggooien in de opvoeding van onze kinderen. We zijn toleranter, behulpzamer en onbevangen dan ooit, maar de onderhuidse onrust is gebleven. Als een duister besef, dat gevoed wordt door de knellende druk om de man te worden die we zouden moeten zijn, en wel precies op het juiste moment. Bitter en zoet, in staat tot grootsheid en grootmoedigheid, maar geneigd tot onbehouwenheid en gestuurd

door onze kwetsbare ego's. Los van de traditionele ankers thuis, op het werk en daarbuiten, dus even vrij om ver en diep te vallen als om onszelf radicaal opnieuw uit te vinden. Leeftijd zegt niets meer over mentaliteit. Tegenstrijdigheden zijn de norm.

We zijn een eigenaardig brouwsel. Maar nog steeds gebotteld in het lichaam van de jager-verzamelaar.

Misschien zijn wij mannen op ons best wanneer we voor onze overleving moeten vechten (een afgrond waar veel van onze vaders en grootvaders in keken), wanneer we moeten omgaan met de basale dingen van het leven, wanneer onze handelingen echte consequenties hebben – wanneer het om meer gaat dan wat extra geld voor het opknappen van de badkamer.

We mogen dan wel rijker, veiliger, gezonder en op het emotionele vlak waarschijnlijk fijnzinniger zijn dan ooit, maar heeft de man van nu in deze ontwikkeling niet iets verloren?

Dit is geen flauw pleidooi voor mannenrechten. We zijn het dominante geslacht en wij hoeven niet door een glazen plafond te breken. En voordat vrouwen mij met een opgerolde *Guardian* om de oren willen slaan, stel ik het volgende voorop:

Zeven redenen om geen boek over mannenrechten te schrijven:

1. In het Verenigd Koninkrijk verdienen voltijds werkende vrouwen 9 procent minder dan hun mannelijke collega's en zijn ze oververtegenwoordigd in laagbetaalde banen.²
2. Slechts 23 procent van de leden van de raden van bestuur bij aan de FTSE 100-genoteerde bedrijven is vrouw.³
3. Tussen de 100 en 140 miljoen meisjes en vrouwen wereldwijd hebben genitale mutilatie ondergaan.⁴
4. Wereldwijd is minder dan 6 procent van alle regeringsleiders vrouw.⁵
5. In de Verenigde Staten worden vrouwen pas sinds 1875 wettelijk als 'personen' beschouwd.⁶

6. In Jemen dient een vrouw haar man te gehoorzamen en mag ze zonder zijn toestemming niet naar buiten.⁷

7. In de Verenigde Arabische Emiraten mag een man zijn vrouw lijfstraffen geven, mits hij geen lichamelijke sporen nalaat.⁸

Ik hoor – en steun – jullie. We spelen hier geen genderspelletje met als inzet alles of niets. Het is vanzelfsprekend dat elke man zou moeten eisen dat zijn zussen, vriendinnen en vrouwen dezelfde vrijheden, rechten en kansen hebben als hij.

Zoals ik al zei, dit is geen oproep tot een mannenopstand.

Wanneer je mannen hoort praten over een mannenrechtenbeweging klinkt dat niet als een feestje waar je bij wilt zijn. Het heeft iets sneus wanneer de dominante groep zich over zijn lot beklagt – blanken die zich gediscrimineerd voelen of Engelsen in Groot-Brittannië die denken dat ze worden benadeeld. *Deal with it.*

Dit is dus geen pleidooi om een mannenbeweging te vormen en massaal je onderbroek in de fik te steken, maar wél een oproep om te erkennen dat dit moeilijke tijden zijn om man te zijn. Milennia-oude rollen en zekerheden zijn weggefallen. De kernwaarden van de man die eeuwenlang werden toegejuicht – zijn heldhaftigheid, zijn agressie in conflicten, zijn koppige individualisme – zijn bij het voortschrijden der beschaving steeds bedenklijker geworden (al worden ze in Hollywood nog wel geïdealiseerd, verwarrend genoeg). De grenzen tussen man en vrouw verschuiven en vervagen; rites de passage hebben afgedaan; het opvoeden van jongens is een hachelijke onderneming vol tegenstrijdigheden geworden; en het valt niet mee om te voldoen aan alle verwachtingen die door je hoofd spoken.

Natuurlijk, mannen zijn nog steeds onbetwist het dominante geslacht – zozeer zelfs dat ze wel eens ‘het onzichtbare geslacht’ worden genoemd, geen wetenschappelijke studie waard⁹ – maar de discrepantie tussen de macht van de man in de samenleving en de persoonlijke ervaringen van mannen is groot. Als je die

twee zaken op één hoop gooit, zoals sommigen geneigd zijn te doen – wat hebben mannen nou te klagen? – dan begrijp je eenvoudigweg niet waar het om gaat.

Op sommige vlakken is er voor mannen echt iets grondig misgegaan.

Negen en nog wat redenen om dit boek te schrijven

1. Vier keer zoveel mannen als vrouwen beroven zichzelf van het leven. Tragisch genoeg is zelfmoord de belangrijkste doodsoorzaak van mannen onder de vijfenveertig.¹⁰
2. De gevangenispopulatie in Groot-Brittannië bestaat voor 95 procent uit mannen¹¹ (92 procent in de vs); mannen krijgen voor dezelfde delicten zwaardere straffen dan vrouwen (mannen in de vs zitten voor dezelfde federale misdrijven gemiddeld 63 procent langer in de gevangenis dan vrouwen).¹²
3. In alle geïndustrialiseerde landen liggen jongens op het gebied van lezen een jaar achter op meisjes; ze krijgen zes keer zo vaak als meisjes de diagnose ADD (Attention Deficit Disorder).¹³
4. In de vs krijgen mannen slechts in 10 procent van de scheidingen de voogdij over hun kinderen.¹⁴
5. Mannen krijgen tien jaar eerder dan vrouwen een hartkwaal.¹⁵
6. Tachtig procent van de daklozen is man.¹⁶
7. Mannen zijn vaker slachtoffer van geweld dan vrouwen – en 40 procent van alle slachtoffers van huiselijk geweld is man.¹⁷
8. Mannen in Groot-Brittannië werken gemiddeld vijf uur in de week langer dan vrouwen (en vierentwintig van de vijftientwintig laagst gewaardeerde beroepen in de vs worden voornamelijk door mannen beoefend).¹⁸
9. Zo'n 80 procent van de paren in een vruchtbaarheidskli-

niek geeft de voorkeur aan een meisje.¹⁹

En nog wat. Anesh, uit het Indiase dorp Barshitakli, die een jaar cel heeft gekregen vanwege een affaire met de vrouw van een herder.²⁰ In het Indiase recht kan een man gevangenisstraf krijgen voor overspel – een vrouw niet.

Ondanks deze statistische wanhoop en ellende, en ondanks Anesh' celstraf, kunnen dit fantastische tijden zijn voor een man. Nog nooit hebben we zoveel vrijheid gehad om te zijn wie we willen zijn. Hedonistische oplossingen in overvloed. En toch: het is niet eenvoudig om man te zijn. Al betekent dat nu ook niet het einde van de man, zoals sommige feministen gretig hebben angekondigd, en waarmee we meteen een paar beroerde boeken kunnen overslaan. Het is gewoon de laatste stand van zaken.

Maar we kunnen het 'onzichtbare' geslacht niet zonder risico negeren. Wanneer mannelijkheid onder druk staat, komt ze doorgaans in een andere gedaante weer aan de oppervlakte, zoals de geschiedenis laat zien. Het verdwijnt niet, maar steekt veerkrachtig in verschillende vermommingen telkens weer de kop op, als de mol in dat oude arcadespel Whack-a-Mole. En dat is vaak geen fraai gezicht. In de decennia voor de Eerste Wereldoorlog, toen de man 'soft' was geworden door veranderingen thuis en op het werk, was er een opvallende opleving in de verheerlijking van het krijsbedrijf, het idee dat oorlog voeren goed was voor een man. Onderdrukte masculiniteit kan op individueel niveau leiden tot mannelijk zelfdestructief gedrag als overmatig drankgebruik, van school worden getrapt en het weigeren van psychische hulp, maar ik durf te suggereren dat ook de huidige opkomst van is er deels op is terug te voeren. Op een gruwelijk toxisch mengsel van mannelijke vervreemding en een bastaardvorm van religieus extremisme. De jongeman uit Portsmouth die zijn Primark-uniform verruilt voor een legeruniform in Syrië, zijn saaie kantoorbestaan (en ongetwijfeld ook zijn seksuele frustraties) in een buitenwijk achter zich laat om samen met zijn broeders de wapenen op te nemen, jaagt zeker ook een illusie van mannelijkheid